

A mai kor dokumentatív igénye azzal függ össze, hogy az, ami van, össze fog dőlni. Ugyanakkor az a technikai sáv, amely a Ma rögzítésére van kitalálva, olyan gyorsan változik, hogy semmit sem érdemes rögzíteni. Ez a technológia

nem időtálló, túlságosan sérülékeny, és túltuntúl kötődik az elektromossághoz. Mint kiderült, a régi eljárások időtállóbbak.

10 Dukay Barnabás

AZ ÉLETEL VALÓJÁBAN NEM AZ IDŐBEN VAN

A mai ember érzelmi kultúrája igencsak fejletlen. A növendékeimtől egyszer azt kértem: próbáljanak megnevezni és leírni érzelmi állapotokat. Legfeljebb tizenötöt-húszat tudtak nagy nehezen. Ez nem túl sok. Elszegényedett érzelmi kultúrában élünk. Európán kívül régebben ez másképp volt. Például a tradicionális indiai műzene rágákban gondolkodik. A rága többek között érzelmet jelent, és a rágának nevezett különböző hangsorok különböző érzelmi állapotok hordozói. Az éven és a napon belül is más-más időszakhoz kötődnek. Több száz van belőlük. Az akkoriak érzékelték a különbséget. Esős nyári vagy hűvös téli reggel – óriási különbség! A zene hosszan szólt, vagyis volt idő átélni a különböző állapotokat. A mi kultúránkban a filmek csekély számú érzelmre építenek. A Nyugat emberének érzelmileg lefokozott állapotáról tanúskodnak. Nekem fontosak a finom differenciák átélhetőségét segítő hangzó terek.

Sehova sem tartozom. Mit jelent ez? Amit ma értelmiségnek neveznek, az lényegében politikai áramlatok leképeződése gondolati síkon. Valójában ezek az önmaguk által vélelmezett összetartozások hatalmi igényeiket burkolják különböző politikai köntösökbe. Ez egy ismert, megszokott emberi magatartás. A valódi hatalom azonban a végtelené. Embernek legfőképpen a másik teste fölött van hatalma. Viszont a végtelennel szemben mindenki alulmarad. A végtelennek olyan iszonyatosan erős a nyomása, hogy nagyjából senki sem tud ellenállni. Az euro-amerikai civilizációnak még álomtalan alvásában sincs olyan ismeret, amely az előbbi állításokat kifejthetővé és megérthetővé tenné. Aki évezredekkel korábbról hagyományozott közlésekből képes valamit kiolvasni, az megérti. Annyi biztos, hogy aki nem tartozik sehova, az egyetlen-egyhez tartozik: a végtelenhez, mint ahogy valójában mindannyian így vagyunk.

Már a modernitást megelőzően is kialakultak a megszépítően „nagy felfedezéseknek” nevezett magatartásminták. Az európai ember elindult kalandorkodni, és a leigázottak javaival fényezte magát. Mára Európa eljátszotta szerepét. Eltűnt belőle a spiritusz. Elérte egyfelől teljesen érthető álmát:

a jól táplált embernyáj állapotát. De mi volt másfelől? Először az Európán kívüli világot rabolták ki, aztán elkezdték a természetet kirabolni. Utóbbit hívják a tudomány győzelmének. A folyamat mai napig tart, összes pozitív és negatív hozadékával együtt. A pusztítást építésnek tünteti föl és fordítva. Mára már semmi nem maradt, csak a pusztá hatalom működtetése. 11

Az eladás egyetemes elvé lett: minden eladható. Max Picard szerint a csönd – a belső csönd – ma az egyetlen, amely nem adható-vehető, ezért az egyetlen kijárat az időn túlra. Ha az információözönbe szünetet iktatunk, lehetőleg életünk végéig, akkor van esélyünk – egyáltalán valamire.

Az embereknek általában kevés a pusztá lét, a csönd. Minden ember tapasztalja, hogy az emberi lét szenvedés. Nem függ társadalmi formációtól, korszakoktól. Az egyes embernek már pusztá léte, a bőrén belül, eleve egyfajta szenvedés. Ennek a szenvedésnek az enyhítésére sokféle módot eszelnek ki: van, aki az ellenkező nemet hajkurássza, van, aki munkába, van, aki zabálásba vagy ivásba, drogba, szórakozásokba, van, aki ideológiákba, jobbító szándékok örvébe, vallási gyakorlatokba, politikai vagy vallási csoportosulásba menekül. Az ember olyan, egymással ellentétes elemek együttese, amelyek összehangolás nélkül egymást pusztítják. Például tele van vízzel, ugyanakkor hő képződik benne. De spirituális értelemben nincs kettősség. A dualitás mint olyan: félreértés. Semmi se mindegy és minden mindegy: az úgynevezett ellentéteknek egyidejű érvényessége van. Csak paradoxonokban lehet megközelíteni mindent, amit megélünk. Egyedül a modern nyugati ember jellemző sajátsága, hogy ezt nem látja, vagy nem akarja látni.

Ha az embertömeg látná magát, hogy is néz ki, akkor látná, hogy az egyik fele mintha el lenne sorvadva, a másik meg fel volna fúvódva. A bal meg van hívva, a jobb le van soványodva.

Nincs két világ. Egy világ van. Még „-ség” sincs. Egység helyett Egy van. A megkülönböztetés legfeljebb arra jó, hogy beszélni tudjunk róla. De ne felejtsük el közben, hogy a kettő valójában: Egy. A forma és az alak rabul ejti az ember figyelmét. A gyerek még tudja, hogy a valóság Egy, és mágiikus természetű. Aztán előbb-utóbb kettéválik. A kettő osztódni kezd, a végtelenségig. Később, felnőtt fejjel létre kéne hozni azt, amit gyerekkorában tudott, de az már egy újféle módon megélt Egy, amely integrálta magát valamibe, ami a tapasztalat miatt más fénytörésben látszik számára, mert átment tudatosságának zónáján. A többiek megvetik, ha nem tudja kellőképpen kiviselkedni ennek a tapasztalásának az elrejtését.

Ez egy elrontott eon. Nem lehet változtatni rajta. Majd ha jönni kell egy másiknak, jön magától. Nem tudunk ebbe beletekinteni. Az ember nem mindenható lény, akkor sem, ha azt képzeli magáról. A mindenhatóság a modern értelmiség illúziója.

12

Mit értek ezen: elrontott eon? Nem szedném pontokba. Abból az következne, hogy ha ezt meg azt kijavítanánk, akkor nem lenne elrontott. Hólt ezen az ember nem fog sem változtatni, se segíteni. Önjáró képződmény. Pozitíve az emberek semmilyen módon nem változtak, csakis negatívan. Uralkodó és elfogadott életstratégia lett a határtalan személyes önzés. A vallás alternatívája nem népszerű az önzéssel szemben. Mindig újabb és újabb katalizmákba sodródik az emberi együttélés. Ha az emberiség egyes részei elértek egy magas szervezetségi fokra és túlpörgették saját magukat, akkor az a rész összeomlik. Tarthatatlanná válik egy ponton túl, mert önmagát számolja föl. Amikor egy globalizált szervezetség alakul ki, akkor az egész Föld színén fölmerül az összeomlás lehetősége. Régen csak egyes birodalmak pusztultak el, amikor túlterjedtek a kereteiken. De amikor az egész emberi világ túllépi a határait, akkor az egész omlik össze.

A Nyugat semmit nem tanult semmiből. Azzal hitegeti és mentegeti magát, hogy például a Hitler-csapat elmeháborodott volt. Együttérzés hiányában a tömeggyilkosságok hideg fejjel, józanul voltak végiggondolva és végrehajtva. Akkor az újvilágbeli hódítók is, akik száz év alatt mintegy nyolcvanmillió indiánt öltek meg, elmebetegek voltak?

A nyelvek egy része az időt részesíti előnyben. Az angolban huszonnégy igeidő van. Az ilyen nyelvek lényege az időhöz való viszonyból és az idő belső összefüggéseinek feltárásából következik. Az írásban rögzített európai műzene is részben e nyelvi sajátosságban gyökerezik. A cselekvésben látják a lét legfontosabb tényezőjét. Az alanyra nincs figyelem.

Be kellene fejezni az idővel való egyoldalú foglalkozást. Nézzünk körül a mai világban: így fest az, amikor csak az időben tudunk létezni. Nem ebben a sávban kellene harcolni. Aki az idővel harcol, elveszíti a jelent is. Az időből mindig a pillanat a kijárat. Nem a jövő, hanem az életed a lényeg: mit akarsz kezdeni vele? Az idő az életednek csak egy vetülete, mert az életed valójában nem az időben van.

A nyugati ember azt várja, hogy a tudás kívülről jöjjön. A saját középpontját önmagán kívül tartja: a jövőben, a másik személyben és így tovább. Ha ezt a vizionált középpontot jól megfizetik, akkor az is lehet működőképes (például

a gazdaság, az oktatás, a közlekedés, és így tovább). De ha az anyaginak mutatózó fundamentumok kiszaladnának a lábunk alól, elég hamar furcsa állapotok alakulnának ki.

Miért elvetendő a szakmaiság? Ahogyan ezt a szót használni szokták, úgy nem jelent semmit. Hogy képzettek vagyunk, az magától értetődő. Az is, hogy folyamatosan képezzük magunkat. Ez nem az élethossziglani tanulást jelenti, hanem egy természetes életvezetést. Megyünk az utunkon és folyamatosan új meg új helyzetekkel találjuk szembe magunkat, amelyeket meg kell tanulni. A tájékozottságba számomra korántsem csak az úgynevezett szakma tartozik bele, sokkal inkább mindenféle ismeret és tudás, ami az ember elébe jön. Válogatni kell, hogy fontos-e vagy sem. A válogatást nem az ész csinálja – hasból válogatunk, megézésből. Optimális esetben a képzés elején azzal kellene foglalkozni, hogy hogyan kell élni az életet. Hogy az élet alanya mit kezdjen magával. Hogy tudja magáról, kicsoda. Hogy miért van a világon, mi dolga van a világon, és hogy önmagához miképpen tud közel kerülni. Lehet, hogy más is azért van a világon, de az más úton fér magához. Úgynevezett tantárgyakkal csak később kezdenék foglalkozni. A mai oktatás ab ovo senkit nem tanít meg arra, hogyan kell élni. Szakismerteket tanít. Lehet is látni ennek a következményeit. Az első harminc év alatt összekuszáljuk az életünket, a második harminc alatt megpróbáljuk kibogozni. Közben a testünk szép lassan kimegy alólunk, és még nem ismertük meg magunkat. Persze testi romlás akkor is létrejöhet, ha van önismeret. A tibeti buddhizmus karma-kagyü irányzatának előző vezetője, az akkori karmapa Amerikában halt meg rákban. Meditatív ülésben negyedére összezsugorodott. Így halt meg. Az volt az utasítása, hogy égensék el. A hamuban drágaköveket találtak.

Nincs olyan, hogy tisztán szakmai közeg. Minden az elkülönültségek közti térben helyezkedik el. A szerző neve nem fontos. Később a sok név kialszik, elhomályosul. Kiderül a produktumokról, hogy nem bírják a használatot, elkopnak. Ma sok korábbi zenét azért játszanak, mert a mai közös lelkiállathoz jól passzol. Azoknak van valamiféle értéke, melyek nincsenek forgalomban, ugyanis nem tudnak vele mit kezdeni. Ha értenék, tudnák, mi a mérték a használatban. Robert Carver tiszszólamú miséjét nem kell naponta hallgatni.

Az énekes hangi képessége: adomány. De hogy mire használja, az már rajta múlik. Zenén kívül van az eredete. A hanggal való viszony arról vall, hogy a hang birtokosa elkötelezett-e. Nem kenyérkereset, hanem hivatás. Emberfeletti szférából van elhivatva, hogy az emberi szférában ezzel foglalkozzon.

Nem a pályaválasztási tanácsadó tanácsolja neki, hanem a belső hang, és ez átjön. (A mai helyzetben azonban a pályaválasztási tanácsadó nélkülözhetetlen, mert minden összezavarodott.) Ha kibírta az elhivatottsággal járó megpróbáltatásokat és megőrizte személyiségének egyensúlyát: akkor 14 beszélhetünk elhivatottról. Ha nem bírta ki, akkor legfeljebb megszállott lesz belőle, aki becsavarodott abba, amit csinál.

Ha a hozzátartozó életforma eltűnik, akkor csak az marad „életben”, amiben volt valami időfeletti. A tudat, mondják a buddhisták, ha valamire ráépül, és az a valami elpusztul, akkor a tudat is elpusztul. Ha a tudat önmagára épül, akkor örökké megmarad. A teremtő ajándékot adott az embernek, amivel vagy él, vagy nem. Ha a tudat múlandó dolgokhoz köti magát, maga is elmúlik. Ha a múlhatatlanhoz köti magát, maga is múlhatatlan lesz, amikor a test leválik. A mai ember nem érzékeli ezt a tartományt. Nem figyel oda. Ha elkezdene gyakorolni magát ebben, a helyzet megváltozna.

Nem tudunk kilépni mulandóságunkból, nincs megvilágosodás. De nem kell megmenteni az embereket, mert akkor rögtön gyűlölködni kezdenek.

A múlt iránti szakmai érdeklődést nem kellene rákényszeríteni a hallgatóságra. A zeneéletből múzeum lett. De a zenemúzeum nem egészen úgy működik, mint a képzőművészeti múzeumok. Hatása erősebb. Az úgynevezett közönség nem akar semmit. A régi sokaság sem tudta követni az akkori zenét, az se „mindenké” volt. Mára viszont megváltozott az egész társadalmi szerkezet, nincsenek már osztályok, egyedül a pénz tagolja a társadalmat. Van, akinek sok pénze van, és van, akinek kevés, ez szabja meg, kinek mekkora a mozgástere. Mindenből termék lett, nemcsak a művészetből, még a bankhitelből is. A mai ember úgy járkal a művészet múltjában, mint egy temetőben. Amit a művészet területén tesz: játék az urnákkal. Kívül van mindenben. Belül nem történik szinte semmi. Produkció van. A művészet nem része az életnek, csak a berendezési tárgyakhoz, az ingóságokhoz tartozik. Az alanyak nincs köze hozzá. Tönkrement sorsok, boldogságnak hazudott boldogtalanság.

Az egész mai világ egy tohuva-bohu, a fejekben honoló zűrzavart tükrözi, nem érdemes vele foglalkozni, úgymint önmaga elmúlásán tevékenykedik. Mintha egy nagy istállóban élnénk. A földet pócegödorré változtatták. Kérdés, ki a gazda? Mert az ember azt hiszi, hogy ő a saját maga gazdája. Ez nem helytálló. Manhattani felhőkarcolók nagyságához mérhető múlandó ének sokaságát lehet látni. Aztán nagyon sokat, aki erre a nagyságra vágyik, de nem tudja elérni. De nincs baj. Ez az egész kívül van azon a központi területen,

ahol bármiről is beszélni lehetne. A mai világot nem érdemes kritizálni. Az irányultságai miatt nem éri el, meg sem érinti a kritika. A háborgás: alacsony tudatállapot, ne vegyük magunkat komolyan ilyenkor. Ami szükséges, én is megteszem, de nem állok be a fősodorba. Az embereket meg kell hagyni a maguk szemléletében, mindenki csinálja a dolgát. Semmit nem lehet megelőzni, a világban zajló folyamatok, különösen ma, nem megállíthatók és nem megváltoztathatók. A rendkívül fejlett euro-amerikai orvostudomány sem tud meggyógyítani minden betegséget. Az orvosi gyakorlat hatékonysága egyáltalán nem csökkentette, sőt inkább gyarapította a problémák, a „kórokozók” számát. Hisz az egészség is áruvá vált. Az ökológiai katasztrófa hasonlóképp a saját útján halad. Kifut, aztán majd lesz valami más. Nincs szükség jövőképre, hiszen van: a holdbéli táj vagy a szaharai sivatag. Nem kell semmiféle kép. Eckhart azt mondja, hogy mindig az a legfontosabb pillanat, amelyik éppen most van, és az a legfontosabb ember, akivel éppen beszélek, és a legfontosabb helyzet, amelyben éppen vagyok.

Új Forrás 2014/8 – Dukay Barnabás: Az életem valójában nem az időben van

A talajt is kizsákmányoltuk, mára már fontos anyagok hiányoznak belőle. Goethe *Faustja* gyönyörűen megfogalmazza, hogy a Föld szellemével való találkozását Faust nem bírja ki, valójában itt bukik meg. Goethe tisztánlátó volt. Tudta, hogy az ipari civilizációval nem lehet átjutni a Föld szellemével való találkozásra.

Leonardo jóslata: benéznek a tengerek mélyébe és a nők méhébe, satöbbi, satöbbi – mégsem fogják megtalálni, amit keresnek. Pontosan ez történik. Állandóan a fizikai léted elpusztításával fenyegetnek. De hát tudjuk: a temetők tele vannak csupa fontos emberrel.

Azt hisszük, hogy létünk forrásai bennünk és alattunk vannak. Nem. A források a végtelen messzeségben vannak.

Nem is értjük egymást. A beszéd is csak fontoskodásra való. Fölösleges nagyokat mondani, sőt kicsiket is. Tudomásul kell venni, hogy amink van, az van.

Egyetlen dolgunk: önmagunkkal foglalkozni. Persze nem az önző ember módján, hanem az önismeret értelmében, ami elől az önzés eltorlaszolja az utat. A világhoz csak a szükségesig kapcsolódom. Hindu, buddhista, taoista, közép-amerikai indián, szúfi bölcs, keresztény szent, haszid csodarabbi: ezekkel van dolgom. Nem a csoda a lényeg, hanem az, hogy azt látták, ami van. Űresség volt bennük, ezért maradt hely a valóság számára.

A bozótlakó az újszülöttet felmutatja a Napnak, áldást kér rá, mert tudja, hogy a jövevény a többi lény rovására fog élni. Azt lehet mondani, hogy a bozótlakó a modern embernél magasabb szellemi szinten áll: van egységtudata, és ismeri a helyét a megnyilvánult világban.

16

A formát öltött földi lét egyetemes játékjellegét nem lehet elvitatni. Teremtésről és teremtőről beszélünk, ám nem kellene a megnevezéssel lehatárolni csak azért, hogy kényelmes legyen. Belső csöndben lenni, mint egy pár napos újszülött, ez való nekünk.

(Lejegyezte és szerkesztette Dolinszky Miklós)

